

Zelei Miklós

Tücsökzene

A biológia a történelem: „Elhallgattak a Hawaii-szigeteken élő tücskök, miután megjelent a környezetükben egy hús-
evő parazita utódokat rakó légy, az *Ormia ochracea*. Ezek a legyek a tücsökzenét követve keresik meg áldozataikat. A hátukra rakják le apró, tekerdő utódaikat, a férgek könnyedén belemásznak a póruul járt tücsök testébe, ahonnan egy héttel később, áldozatukat belülről falva föl, kövérré hízva másznak elő. A biológusok idén ősszel meglepő fölfedezést tettek: a hawaii tücskök pár év alatt megnémultak, hogy ne váljanak a legyek martalékává. Hová vezet ez az evolúciós verseny? Mert így elveszítették párkereső képességüket. A változás a hímek szárnyait érinti: fogazat volt rajtuk, amely a szárnyak összedörzsölésével ciripelő hangot adott, így csalogatva magukhoz a nőstényeket. Az önvédelem arra kényszerítette a tücsökhímeket, hogy elveszítsék szárnyaik fogazatát. Enélkül azonban ugyanolyan némák, mint a nőstények. Egy ideig együtt éltek a zenélő és a néma tücskök, és ahol még nem jelent meg a légy, ott fenn tudtak maradni a ciripelők, de ahol a nagy ellenség már megjelent, ott a némák szaporodtak tovább. Röpke tíz év alatt, ami csupán húsz tücsöknemzedék, majdnem a teljes tücsöknép elnémult.” (*Újsághír*)

Ezen a héten mit kell megakadályozni?

Vastagh Bandi és Pancsovai István a minisztérium irodalmi osztályáról hétfőn terepre vonul. A Hatvanezer szerkesztőségébe, a közeli kis utcácskába, amelynek torkolatából látszik a Budavári Palota, lent a Duna, a tükrén tisztább napokon megjelenik József Attila arca, de csak mint sosem volt látomás, mert a szárnyas rakétahajó azonnal ráúszik és vizet zavar. Ne tudjunk egymásról. A szerkesztőségi épület pincéjében rabokat őriztek valamikor.

Mint költők, csukaszürke, testületi szonett és románc, Vastagh és Pancsovai egy kis anyagot is visz. Cenzori feladataik ellátása után kinyitják másik lelküket és kopogtatnak a versrovatvezető, Tormay Gál szerkesztőségi szobájának ajtaján.

– Szia Gál. Verseket, szia, hogy vagy, hoztunk. Verseket, szia! – És már pakolják is az íróasztalra kinyitott dossziéikat.

(Részlet a *Mandulafecske* című regényből)

Tormay Gál meg elfehéredik és hátradől és bámulja őket és tele szájjal felordít:
– Ti meg, basszátok meg, mit képzeltetek! Délelőtt Köjál-ellenőrök vagytok, délután meg lángossütők ugyanott?! Amíg én vezetem a Hatvanezer versrovatát, addig itt nem fog versetek megjelenni.

Vastagh és Pancsovai rémültem kifarol. Simulékony közeghez szoktak, amelyben velük így senki nem beszél.

– Az biztos – néz utánuk Tormay, és az ott felejtett dossziékat a papírkosárba archiválja. Ott gyűlik az intelligens szemét. Már éppen visszasüllyedne féltve őrzött depressziójába, amikor Hízó Dáci, a kispfőnök, dühödten rántja föl a versrovat ajtaját:

– Bazmeg Gál, hogy te milyen hülye vagy! Hát bekúrsz tőlük egy-egy szonettet a versoldalra, és aztán a fejünk se fáj. Hát nem az a legjobb, ha a cenzor írja az újságot? A cenzúrahivatal csak jót jelent. Onnan jön az engedély.

Félcseresznyés jön, a költő, a KISZ Központi Bizottságának tagja. Beül Tormayhoz és sír:

– Bazmeg – mondja szipogva. – Bazmeg.

– Hát bazmeg – néz az ajtóra Tormay. – Mi van?

– KB-ülésen voltam bazmeg, az van.

– Adjak zsepit? – kérdezi Tormay.

– Van.

Félcseresznyés kotorászik a zsebében. Tormay nézi a Dunát ábrázoló fotót a falon. A Dunát az ablakban.

– Mégsincs – mondja Félcseresznyés. – Már elhasználtam.

– Nesze.

Félcseresznyés megtörli az orrát:

– A költészet hatalmáról beszéltem a Központi Bizottság ülésén. Hogy felszóljak én is. Elmondtam, hogy hazánk lírai nagyhatalom. A versek a nagykövetei. Milyen jó! És amikor a szünetben mentem ki pisálni, Márti elvtárs, az első titkár elkapott, a pajeszomnál fogva lábujjhegyre emelt és üvöltött velem, hogy miféle hatalmad van neked, bazmeg! Miféle hatalmad? Mi? Mindenhez közöd van? Semmihez nincs közöd, te kis hülye! És a falhoz csapott.

– Kétszer akkora, mint te – mondja Tormay.

Félcseresznyés egy darabig hallgat.

– Már megszáradt a nadrágom – mondja. – Annyira sok nem is ment – a használt zsebkendőt a papírkosárba dobja.

A takarítóbrigádok hajnalban érkeznek a szerkesztőségekbe. A rossz emlékek mérges medúzák, lebegnek a levegőben, behúzódnak a polcok zugaiba, megülnek az íróasztalokon. A takarítók nem tudják, miért van rossz kedvük, mire végeznek. Lepókhálóznak, porszívóznak, kiöntik a rengeteg csikket a hamutartókból, elmosás, megtörlik őket. Szétválogatják és különteszik az üres üvegeket. A papírkosarakat papírzsákokba öntik, és elhelyezik őket egy tapétaajtó mögé a titkárságon, vagy egy rosszul világított gardróboszobába a folyosón hátul. Hétvégén, a nagyobb szerkesztőségekben hetente kétszer, a hét közepén is, hajnalban viszik el a papírzsákokat a Belügybe, ahol a szakemberek az összegyűrt

lapokat gondosan kisimítják és átvizsgálják. A legtöbb információt Félcseresznyés könny- és takonytartalmú papírzsebkendőjéből gyűjthetnék, ha együtt olvasnák Huszár Vincének a szürkék hegedőjén elhúzott nótájával:

Siralmas énnéköm lottóötöst nyerni,
Lottódirektortól nagy bőrönd pénzt kapni,
Jó Budában azon luxuslakást venni.

Szürkedalát bátran kiegészíti Vörösmartynak a Magyar Népköztársaság címére festett jelmondatával:

„Ne nézz, ne nézz hát vágyaid távolába”

Azután jó primásként alázatosan meghajol, és elmondja a kocsmai népeknek, azért harcol, hogy még a lottón se lehessen kiugró jövedelmekhez jutni. Szocialista emberhez nem méltó a nyereszkesedés, dőzsölés. Alacsonyabb összegtáron rögzítsék az elérhető nyeresemények maximumát.

Neki se legyen!

Éljenzés.

Neki se!

Tapsvihar.

„Egész világ nem a mi birtokunk.”

A kocka!

A kocka!

Egymást letaposva tülekednek, hogy a kockában minél kényelmesebb, minél lekerékítettebb hely jusson nekik. És meglincselik a külkerceg fiatal üzletkötőjét, aki egy jó gondolattal elad Ausztriának, valutáért, több ezer raktárban porosodó, üres üvegpalackot. Kap is húszezer forint vezérigazgatói jutalmat. A magasra felsuhant pályalomb közfelháborodást vált ki a dolgozó nép okos gyülekezetében. Jogos dühükben darabokra szaggatják kolléganőjüket. Hasztalan sikoltoznak:

– Visszafizetem, visszafizetem!

Körmökéskarmok belevájnak, könyékig, hónaljig benne túrnak. A hasfalát tépik fel, kirángatják a gyomrát és szétszaggatják, mit nyelt bele, hogy eldugdossa.

– Napóleon-aranyat!

– Napóleon-aranyat!

Széttépik a beleit.

– Ott van, ott van, oda rejtette.

– A méhét vágjuk darabokra, a méhét.

– Nincs ott a pénz?

– Hol keressük?

– Hol van?

– Hol?

– A gondolatait!

– Valamelyikben biztos megtaláljuk.

– Melyikben dugta el?

- Gyerünk!
- Keressük!

Szétverik a koponyáját, szétfeszítik a homlokcsontját és a falcsontjait. Kézzeled ki az agyát, tenyérrel tapicskolják szét a szürke- és a fehérállományt a betonon, keresik a smukkot, készpénzt, valutát, aranyórát, nercbundát, titkos lakáskiutalást.

Mire a rendőrség és a munkásárség közös járőre klerkezik, csak egy törött fülbevalót, egy cafatokra tépett blézert meg egy fél pár trottőr cipőt találnak a vértől iszamos betonpadlón. Fölveszik a jegyzőkönyvet: a fiatal nőt ismeretlen tettesek támadták meg, akik a cselekmény befejeztével a helyszínről ejtőernyővel távoztak.

Kell a gyűlölet, bólogat Huszár Vince. De az értelmes gyűlölet! És védelmébe veszi a külkereskedelmi vállalati, ahogy írja a Hatvanezer publioldalán: megmozdulást. Az ügyeskedőket meg elítéli. A káros mentalitást, amely mostanában kezd kicsírázni, és a pénzt tekinti a legfontosabbnak, amelyhez ráadásul munka nélkül, értéktelen kacat eladogatásával akar hozzájutni. Ennek a gondolkodásmódnak, Huszár Vince fogalmazás közben ügyel rá, hogy ne használja kétszer egymás után a mentalitás szót, vegyük elejét idejekorán! „Őszeresek vagyunk? Külföldön ócska flaskákkal jelenünk meg?” – teszi föl a kérdést cikkében. „Nem! A jövőt építjük. Ezt kell a világnak megmutatnunk!”

A Szürkehegedógyár és Hamiskotta Központ titkárai és első titkára is fölfigyel az erotikus pillanatra, amikor a vakond feleségül kéri az albatroszt, vizek nagy madarát, és ráveszi, a ganéba együtt fúrjanak lejáratot, mert belül olyan végtelen, szabad kétség tárul majd föl, amilyen a történelemben még soha és sehol nem volt. Dicséretet kap Huszár Vince is, amiért ilyen szorgalmasan látja el a nász-nagy teendőit. És szigorúan titkosan felordítanak:

- Ahá! – röhögnek.

- Még tovább lehet feszíteni a húrt – lecsökkentik a főnyereményt és fölemelik az árakat.

Ekkor lesz a Hatvanezerből valóban hatvanezer. Mert viszonylag régóta kivételesen sok, százharmincezer példány fogy belőle, s ezzel a címmel is fut: Százharmincezer. De a lakosságból, az eredeti szándékkal ellentétben, mételyszó gondolatokat is kivált, mint például a dáridózás, a gazdagodás. Szerkesztéspolitikai hibák, oda nem figyelés következtében olykor ilyen felfogást közvetít felénk, füledt erotikát, nyugati életérzést, ami nem cél. Kell a vita, de nem parttalanul. A Szürkehegedógyár és Hamiskotta Központ Politikai Bizottságának határozatával a sajtótermék példányszámát hatvanezerben rögzítik, s elrendelik, hogy ezzel a címmel jelenjen is meg.

A példányszámcsökkentés következtében Huszár Vince jövedelme is alacsonyabb lesz, de ő ennek örül. Néhány kolléga ellenben azt szeretné, ha a lap Hatvanötezer címmel futna. Nikotintól besárgult ujjukkal ajkukhoz emelik füstszűrő nélküli Symphoniájukat, és nagyokat slukkolva suttogják:

- Ötvenhat is el volna rejtve a címben, és a példányszám is magasabb lenne. Ötezer példány az húszezer olvasó.

- Minek annyi? – kérdezi Huszár Vince, és mindenkit óva int a pártellenes nézetek hangoztatásától.

Ugyanakkor egészségesen hangos társadalmunkban létre kell hozni a támogatásoknak a ma követelményeinek megfelelő, korszerű formáit. A Szürkehegedőgyár és Hamiskotta Központ határozatot hoz: a felépítmény részeként etetőket kell énekesmadaraink számára kihelyezni. Szakszerűen méretezett bemeneti nyílásokkal, hogy a rablómadarak, amilyen sokak között például a tolvaj szarka, ne jussanak be rajtuk, ne férjenek hozzá a táplálékhoz.

– Trillóóó, trillóóó és csipcsirip, csipcsirip. Ssssfütty, fütty, fütty, csivit, csivit, csip, csup, csip.

A kerti madarak boldogan énekelve, dalolva röpülnek az etetőkhöz. Az őszapó, a vörösbegy, a széncinege, a barátcinege és a többiek megülnek egy pillanatra a kerek nyílások peremén, azután lelkesen ugranak be.

– Ahá!

Mindegyik madáretetőben egy beépített macska várakozik.

Nem hosszú idő múlva a Szürkehegedőgyár és Hamiskotta Központ Politikai Bizottságának állásfoglalása megállapítja: az intézkedés sikeres. A kultúra elégedett nyávogása tölti be a kertet.

Észre sem veszi, meg se hallja senki az íróasztaltologatások robaját, az irodai forgószekek huzigálásának hangját, az új polcrendszereket beépítő falfúrók visítását, és ahogy a régi dossziék az új polcokra huppannak. Tévé is kell az irodába, rádió, egy-két klasszikus festmény, légkondi, bőrfotelből minimum három. Vastagh Bandi és Pancsovai István állást foglal a bank szponzorációs és kultúra-támogatási osztályán, már hétfőn terepre vonulnak.

Senkinek nem jut eszébe, hogy a rakodópart alsó kövével bebassza az ablakot. Zeng a dal:

– Nyaú, nyaú. Folyóirat, könyvkiadás.

– Gyertek hozzám szaunázni – válogatja Vastagh a poetesszákat. – Gyertek, gyertek.

Eukaliptusz, fenyőtű, piña colada, mentol, menta, babér. Illatosít Vastagh, törülközőt oszt Pancsovai.

Egy a velszi bárd csak, ki nemhogy a szaunaszakosztályba nem lép be, hanem a többiből is kiszáll.

– Dalolva mész? – kérdezi Vastagh. – Ugyan. Tej, vaj, vagy amit akarsz. Te nagyon fontos vagy nekünk, tudod. A jelenléted. Hogy itt vagy velünk. Balerinagörl-programot szervezek neked. Egy egész wellnesshétvégre mehetsz a legjobb szállodákba táncoslányokkal. Amelyikbe akarsz. Több hétvégre is. Ahányszor csak kényeztetni akarod magadat. Bármikor! Na? Play, play, play...